

Adierazita zegoan bezala irailleko 14-garren eguerdi inguruan etorri ziren batzarkide geienak. Bazkalondoan, 4 1/2-etan asi ziren bilkurak eta Aita Villasantek ongi etorria eman zuen. Maiean daude: Aita Villasante, maipuru, Aita Damaso Inza, Julian Elorza, Pierre Lafitte, Nazario Oleaga jaunak eta Alfonso Irigoyen jauna sekretario bezala. Urrengo saialdian aldatu egin dira maiekoak eta zenbait gizon prestu ta ohoregarrik izan dute lekua: Maipuru Nazario Oleaga ta Luis Mitxelena jaunak, Aita Franzisko Etxebarria, Aita Santiago Onaindia, Manuel Lekuona, Antonio Arrue, Angel Irigaray jaunak, eta Arantzazuko komentuko Aita guardiana azken-otordu dotorean.

Barandiaran-go Joxemiel jaunak iganderarte ezin etorri ditekeala gaztigatu du.

Batzartokian liburu-erakusketa eder bat jarri dute Arantzazuko frantziskotarrak. Zenbait gizalditako euskal-liburuak, beren biblioteka aberatsekoak. Gazte-genteak batez ere, ikus dezala euskal-literatura uste baiño aberatsagoa dela. Itxaropenak eta Euskaltzaindiak ere jarri dituzte salgai dauden liburuak.

ONGIETORRI - ITZAK

Jaun-andreoi: Agur.

Ongietorri bikoitza euskal jardun oietara etorri zeraten guztioi.

Bikoitza esan det. Aurrena, Euskaltzaindiaren izenean, eta urrengo Arantzazuko frantziskotarrenean dalako.

Dakizutenez, Euskaltzaindiak eratu ta antolatu nai izan ditu euskal jardun auek, eta herealdiko atsegin ta eskerronez ikusten du bere deiari egin diotzuten arrera eta erantzuna. Biotzetiko *eskerrik asko* bat, bada, Euskaltzaindiaren partetikan danoi.

Eta beste bat, Arantzazuko frantziskotarren izenean. Ohore aundia Euskaltzaindiak egin diguna, gure txoko malkartsua euskal jardun auetarako aukeratzean; eta zuek, ainbeste lekue-tatik etorri zeraten euskaltzale ta euskalariok egiten diguzutena. Milla esker, bada, San Franziskoren semeokandik, eta guztiz ere Arantzazuko komentuko Aita nagusiaren izenean.

Jardun auek zergatik edo zertarako? Euskal urduritasuna sentitzen degun guztiok elkartzeko, edo bata bestearekin al dan neurrian urreratzeko. Denok degu yoran berdiña, kezka ta oiñaze berdiña, gure mintzoaren kezka ta oiñazea, alegia. Euskera ondamenetik gorde ta begiratu, euskera bizirik atera nai degu guztiok. Ez naiz ni emen asiko, danok buruz dakizkigun atseka-bezko arrazoiak berritzen: euskera gainbera datorrigula, atzerakak dijoala, erriak gero ta gutxiago itzegiten duela, ta abar. Baiña beste aldetik, itxaropenezko bide eta arrazoiak ere ba-dira. Azken urte auetan euskal liburu ta aldizkari mordo polita sortu zaigu, eta gure izkuntzaren alde lan egin nai dutenak ugaritzen dijoaztela dirudi. Zorionez, ba-dira gaur eguneon ere euskaltzaleak, euskal idazleak, euskeraren adiskideak. Eta saiatzen dira, bakoitzak al duena egiñaz, bakoitza bere saillean gogotik ekiñaz. Baiña agi danez, saiaketa guzti oiek ba-dute utsune agiri bat, gaitz ezagun bat: bakoitza bere aldetik ibiltzea, alegia. Bakoitza, bizi dan txokoan sarturik ari da lanean, albokoaren berri jakin gabe.

Denok degu xede berdiña, baiño xede ori lortzeko ibilli bear den bideaz edo egin bear diren egikizunezaz, danok ez gera iritzi bateko. Batek euskera garbia bear degula, besteak berriz uste du, gaurko egokera ontan, euskera ulerterreza ta erritarra zaigula bearrezko; urliak, euskera kultur-tresna bear degula biurtu, eta orretarako idea goratuetarako mintzabide egin; onek, gizon eskolatuen eta ikasien maillako liburuak falta zaizkigula esango dizu; ark, berriz, erri xearen maillako lanak baizik eztitu ondo ikusten. Eta egin bear litzakenaren gaiñean aburu berdintsuak izanda ere, aburu oiek egi biurtzeko orduan, garaiean, sarri-askotan bide ezberdiñak daramazkigula ikusten da. Zer gertatzen ote zaigu, ba? Esan deguna: elkarrengandik berezita bizi oi generala. Elkar ezagutu gabe, elkarrekin itzegin gabe, bakoitza bere aldetik, orra.

Orregatik bear zan onelako billera bat euskaltzaleen artean egin, elkar ezagutzeko, elkar berotzeko, asmoz ta jakitez jarraitzeko. Elkarrekin egotetik, bata besteakin itzegitetik beti sortu oi dira mesede ta etekin aundiak: urruti xamar bizi ziranak, edo bizi zirala uste zutenak, elkartu, urbildu edo bata bestearen usteak hide erdira ekarri. Eta danok iritzi bateko biurtzen ezpagera ere (batzuetan komeni ere ezta egingo), beintzat ardiskidetu ta elkar-ganatu egingo gera, ta aurrerantzean lagun urkoaren usteei lotsa ta begirune geixeago erakutsiko diegu.

Gure euskal jardunetako egitamu edo programa bi partetan partitua dator, Euskaltzaindiak dituen bi xede edo egikizunen araura, au da: iker-sailla (sección filológica) eta jagon-sailla

(sección tutelar). Beste itzez esateko, jakintzari bere partea eman nai izan diogu, eta praktikari ere bai. Egia esateko, bi parte auek eztira bata besteaganik alhenduta, ezta gutxiago ere. Jakintza, egiazko jakintza izan da batiere praktika onaren iturri, gidari eta bide-erakusle ziur eta jatorra. Orregatik gure Euskaltzaindiak, euskera gordetzeko eta lantzeko sortua izanarren, ba-du bere zeregiñen artean euskera sustraitik jakin eta bere edadura guztian eta al dateken osoen eta ondoen arakatzeko ardura. Guk ere, bada, jardun auetako egingoan jakite utsari, ots, iker-saillari, bere partea eman nai izan diogu.

Iker-saillaren gaitzat onako au jarri degu: toki jakin bakoitzeko mintzoaz monographi bereziak egiteak nolako garrantzia duen eta monographi oiek nola edo zer moduz egin. Itzak, aditza, leku-izenak, folklore-gaiak, fonetika edo gramatika-legeak, orra or toki jakin bateko mintzoak eskeintzen digun alor zabala. Eta berau aztertetik argibide aundiak letorkez itzen esanai zeatza finkatzeko, iztegia bera osatzeko, ta abar. Monographi oiek euskera biziaz ezezik, illaz ere egin ditezke, eta erosoago, euskal idazti zaarretako izkuntzaren murrizte edo soiltzeak egiñaz, idazti batean itz bakoitzak edo adizkera bakoitzak zer valore edo esanai tinkoa duen ondo azertuaz. Eta lan onetarako, euskal liburuak ezezik, euskerazko izen edo itzak dakarzkian edozein liburu edo dokumentu zarrek ere balio digu. Gogoan dut, oraindik asko eztala, Lacarra jaun jakintsuak bere itzaldian esan ziguna: beñola euskaldun izandako tokietan (esate baterako, Nafarroako Monasterioetako paper zaarretan edo artxibuetan) izugarrizko ondasunetgia datzala, gure izkuntzako illungune asko ta asko argitzeko, baldin eskritura oietako leku-izen, giza-izen eta beste euskal itzak norbaitēk bildu ta azertuko halitu.

Gure idazle ta idazti zaarretan ere berdin, bein aituko eztegun ondasuna datza. Etxeberrri Sara-koak zionez, liburuak beti izan dira izkuntza gordetzeko kutxa batzuek bezala. Baiña gure idazle zaar beneragarriokin zer gertatu zaigu? Guk orain ontzat dugun bezalako iztegi eta joskera eztarabiltela-ta, baztertu izan ditugu, zokoratu, eta ala, gure izkuntza oiñarri sendo gabe utzi izan degu, liburu zaarretatik letorkioken oiñarri gabe. Lotsagarria auxe! Mundu guztiko erri landu aurreratuak, aspaldiko literatur ugaria daukatenak, beren izkuntzetan idatzi diran lehen dokumentuak arduraz eta arreta aundiz bildu, gorde ta azertzen saiatzen diran bitartean, gu, euskaldunak, zaarrik oso gutxi daukagunok, daukagun apurra ere, maitekiro gorde bearrean, ajolakabe alperrik galtzen badegu, zer esango da gutaz? Bein baiño geiagotan esan dana, erri arlote bat, zentzunik eztuana gerala, bere

etxeari funtsezko oiñarririk ipintzen ezetakian erria... Gaur eguneon ontan ere zentzatzuz goazela dirudi. Azken urteotan gure literatura zaarreko bi liburu bikain berriz argitaratu dira: Axular eta Mogel; eta Betolazaren dotriña zaarra eta aspaldiko beste dokumentu batzuk ere argitara eman dira. Landukioren iztegia eta Aita Añibarrorena ere, Jainkoa lagun, laister argitaratzeko dira. Esan bearrik eztago, euskera sustraitik ezagutzeko tresna baliotsuak dirala oiek, milla albiste ta berri jakingarri jakiteko iturri gozo ugariak.

Gure Jardunetako Programan, bada, bai folkloreak, bai toponimiaz, bai toki jakin bateko euskera-modua aztertzeaz edo euskal idazle aspaldiko baten izkera arakatzear sartu dira lanak, lantxoak eta txostenak. Maisu diranak eta Maisu izan gabe lan oietan saiatzen diran ikasleak itzegingo digute, eta uste dugunez, onik asko aterako dugu danok lan oetatik. Azpeiti erriko edo Arantzazu auzoko euskera-modua ikertzen dabiltzanai entzun ondoren, apika batek baiño geiagok esango du bere kolkorako: Jaun oiek zoko oietan egiten dutena, neronek ere egin nezake hizi naizen edo ondo ezagutzen dudana arako bazter artan. Ain zuzen, orixe litzake ondorerik ederrena: baten lanak bestearentzat pizgarri eta kilikakor izatea.

Iker-saillaz gaiñera, ba-du Programak jagon-saillari dago-kion zatia ere. Zati onetan, euskeraren bizitzarekin urbildik zeri-kusi duan puntu bat edo beste sartu da. Esate baterako, Elizak eta eliz-gizonak euskerari eusteko zer dezaketen. Elizak euskeraren biziari eusteko duen indarra denak aitortzen dugu. Orregatik, gai ontaz lan bat sartu dugu. Jakintza-zeregiñetan euskerak duen utsuneaz, utsune orren sustraiatz eta gaitz ori erremediatzeko egin ditekenaz, mintzoko da beste bat. Izan ere, askotan esaten degu euskaldunak: Ai, euskal ikastola balego! Baiña bein baiño geiagotan pentsatu izan det: euskerazko eskola balego, zer egingo genuke? Oraindik *Geografia* adierazteko erabili bear den itzaz ez gera bat etorri, gramatika-arazoetan denok onarturiko terminologia bat eztaukagu, eta kultur-alorreko sail guztietan beste aibeste gertatzen zaigu. Esparru berezi onetan euskerak duen moztasunaz, eta bidea urratu ta aurrera joateko egin ditekenaz lan bat sartu da, bada.

Gero, beste Kongresuetan oi dan bezala, komunikazioren batzuk jasoko balira, maiburukoen baimenaz eta astia baldin badago, oiek ere onetsi eta irakurriko dira.

Urrutiagotik etorri diranei agur ta aipamen berezia zor zaie-ta, Berger, alemanitar izkuntzalari jakintsua agurtu nai dut emen bereziki. Himalaya-aldeko *burushaski* deritzan izkuntza-kontuan

espezialista dugu jaun ori, eta mintzo orrek euskerarekin senidetasuk ote daukan aztertzen dabil, eta orretarako euskera ere ikasia eta menderatua dauka. Mugaz beste aldeko euskaldunen mandatari bezala etorri zaigun Lafitte euskaltzain jaunari ere gure agurrik beroena.

Eta, jaunak, etzaituztet geiago aspertu nai. Berriz ere eskerrik asko danoi, eta ongi etorriak izan zaitezte! Zuenean zaudete!

L. Villasante, O. F. M.

Mitxelena jaunaren eskabidez Julian Elorza jauna ohorezko maipuru izendatu da, txalo franko entzun delarik. Maipuruak Altuna jaunari ematen dio itza.

AZPEITIKO EUSKAREA AZTERTUZ

Ni baño len, nirea baño mintzo jakitunago ta itzalgarriagoak gai ontaz bereaz aritu zaizkizuen ezkeroz, ezin dizaizueket gauz berri asko adirazi. Monografi-gaiaz esan ditekena, alde ta toki batekoa naiz bestekoa izan, nai ta naiez izan bear bait-du ortxe-antxe antzekoa. Elburu bat dute, lanpide berdiñak dituzte, tresna ta lankiñak ere geienetan kidekoak: lan-sailla bakarra izango da ez-berdiña, alor joria onek, ta ark kaxkarragoa. Baña nik gaur, ain zuzen, ez-berdiña degun alorra ez-baña tresna ta laneko asmoa agertarazi nai nizuen. Beraz nai-ta-naiezkoa dezute egonarri pitiña, len entzundako zenbait gauz, berriztatzen ba'dizkizuet ere, sumindu ta aserretu ez zakizkidaten.

Orain dala egun batzuk Irigoyen'dar Alfonso Jaunak lantxo au zuen aurrean azaltzera deitu nindunean, kezka batek ia eragin zidan atzera: alegia, oraindño asmo ta egiteko bat ("facteon" lioke Kikeron'ek) besterik ez dan nere arlo au, asmo ta egin-bearrekotzak ez-baña, egin'tzat eta betetakotzat artuko ote zenidaten. Asmo ta amets bat baño zerbait geitxoago azaldu naiago nizuen, eta bearbada zuetan bat baño geiago ere, nere lantxo au onezkero ori baño geiago zalakoan zeuden. Ikastaroan arkitzen naiz —ikas-